

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

КОВАЛЬЧУК РУСЛАН МИКОЛАЙОВИЧ

Допускається до захисту:
в.о. завідувача кафедри міжнародних
відносин і зовнішньої політики,
д.е.н., доцент

_____ В. В. Лимар
« ____ » _____ 20__ р.

БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З ОБСЕ

Спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота

Керівник:
Паніна І. Г., старший викладач кафедри
міжнародних відносин і зовнішньої політики,
к.і.н., старший викладач

Оцінка: ____/____/_____
(бали за шкалою ЄКТС/за національною шкалою)
Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця-2022

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. РОЛЬ ОБСЄ В ГАРАНТУВАННІ РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

1.1. Концептуально-правові основи діяльності ОБСЄ

1.2. Пріоритетні напрями діяльності ОБСЄ в XXI ст.

РОЗДІЛ 2. БЕЗПЕКОВА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ОБСЄ

2.1. Становлення відносин між Україною та ОБСЄ

2.2. Інституційне та нормативно-правове забезпечення співпраці України й ОБСЄ

2.3. Напрямки співпраці України з ОБСЄ

РОЗДІЛ 3. СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ОБСЄ В УМОВАХ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

3.1. Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні в 2014-2021 рр.

3.2. Відносини ОБСЄ і України в умовах агресії Російської Федерації проти України в 2022 році

3.3. Потенціал співпраці України з ОБСЄ

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Актуальність: Російсько-українська війна на Сході України, яка переросла в повномасштабну російську агресію, похитнула європейську систему безпеки, сформовану після часів Холодної війни і поставила під сумнів репутацію ОБСЄ як «надійного охоронця безпеки Європи». Бакалаврське дослідження є актуальним для аналізу дієздатності європейської архітектури безпеки та безпекових організацій в Європі. Розглянуто діяльність ОБСЄ на прикладі російсько-української війни, проаналізовано ефективність роботи даної організації та доведено необхідність її реорганізації.

Об'єктом дослідження є ОБСЄ як регіональна безпекова організація

Предметом дослідження є особливості безпекового співробітництва України та ОБСЄ

Стан вивчення проблеми. Питання діяльності ОБСЄ щодо вирішення конфлікту російсько-української війни досліджувалось як зарубіжними, так і вітчизняними дослідниками. Використано джерела, які дали змогу досить глибоко розкрити дану тему у сфері міжнародних відносин. Зокрема, опрацьовано праці таких дослідників, як: Stefan Lehne, Hylke Dijkstra, Petar Petrov, Ewa Mahr, Thomas Greminger.

Мета роботи: З'ясувати особливості співробітництва між Україною та ОБСЄ, визначити основні напрями співпраці впродовж російської агресії проти України та з'ясувати перспективи подальшого співробітництва

ВСТУП

Реалізація мети передбачає виконання таких завдань:

- розглянути концептуально-правові основи діяльності ОБСЄ
- визначити пріоритетні напрями діяльності ОБСЄ в ХХІ ст.
- окреслити основні етапи співпраці України з ОБСЄ
- проаналізувати її інституційне та нормативно-правове забезпечення
- охарактеризувати основні напрямки співпраці України з ОБСЄ
- дати оцінку діяльності Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні в 2014-2021 рр.
- проаналізувати, як змінилися відносини ОБСЄ і України в умовах агресії Російської Федерації проти України в 2022 році
- виявити потенціал співпраці України з ОБСЄ

Джерельну базу дослідження становлять:

- Міжнародно-правові акти
- Діловодні документи ОБСЄ
- Двосторонні угоди України та ОБСЄ
- Матеріали прес-конференцій, зустрічей, нарад
- Виступи та промови державних і громадських діячів
- Матеріали ЗМІ
- Статистичні джерела

Методи дослідження:

- Структурно-функціональний аналіз
- Порівняльний метод
- Кейс-стаді

РОЗДІЛ 1. РОЛЬ ОБСЄ В ГАРАНТУВАННІ РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

1.1. Концептуально-правові основи діяльності ОБСЄ

Робота ОБСЄ базується на **цілісному підході** щодо безпеки, який складається з таких вимірів як: **військово-політичний, економіко- екологічний та гуманітарний**

Основні принципи взаємодії:

Принцип багатостороннього діалогу

Рівність учасників

Концепт спільної та всеосяжної безпеки

Здатність пристосовуватись до безпекових змін

Основні принципи відносин держав учасниць

- Повага до суверенітету
- Відмова від користування силою
- Визнання суверенітету та територіальної цілісності держав
- Невтручання у внутрішні справи
- Дотримання міжнародного права
- Рівність країн та націй

- ▼ **Гельсінський Заключний акт (1975 р.)**
Визначає засади співробітництва задля будівництва єдності, демократії та миру в Європі
- ▼ **Паризька хартія для нової Європи (1990 р.)**
Декларує основні принципи для подальшої розбудови нового європейського порядку
- ▼ **Стамбульська хартія європейської безпеки (1999 р.)**
Визначила модель всеохоплювальної і загальної безпеки в Європі XXI ст.
- ▼ **Астанинська пам'ятна декларація (2010 р.)**
Підтверджує зобов'язання держав-учасниць і прихильність принципам ОБСЄ

1.2. Пріоритетні напрями діяльності ОБСЄ в ХХІ ст.

ОБСЄ є найбільшою регіональною міжнародною безпековою організацією, яка має 57 країн-членів. Організація з безпеки та співробітництва в Європі забезпечує проведення діалогу та політичної взаємодії з безпекових питань, в тому числі, з питань попередження, запобігання конфліктам та постконфліктного відновлення.

Основні напрями діяльності

Економічно-екологічне співробітництво

- Сприяння міжнародному економічному співробітництву
- Боротьба з корупцією
- Розбудова демократичних інституцій
- Покращення управління природними ресурсами

Військово-політичне співробітництво

- Попередження та вирішення конфліктів
- Боротьба з тероризмом
- Контроль над непоширенням зброї

Забезпечення прав людини

- Сприяння проведенню демократичних виборів
- Боротьба з дискримінацією та захист переміщених осіб

Інші напрями

- Протидія торгівлі людьми
- Забезпечення гендерної рівності
- Протидія кіберзагрозам
- Розробка молодіжних проєктів

РОЗДІЛ 2. БЕЗПЕКОВА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ОБСЄ

2.1. Становлення відносин між Україною та ОБСЄ

- Після отримання повноправного членства в ОБСЄ Україна одразу почала активне співробітництво у всіх колективних головних Органах ОБСЄ та є учасницею у виробленні та прийнятті рішень у різних напрямках діяльності організації

30 січня 1992 р.
отримання Україною
повноправного
членства в ОБСЄ

**15 червня 1994 р.
по 30 квітня 1999 р.**
Діяльність місії ОБСЄ
щодо статусу Криму та
депортованих татар

1 червня 1999 р.
Запрацював
Координатор
проектів ОБСЄ в
Україні

**З 1 січня 2013 р.
по 1 січня 2014 р.**
Перше Головування
Україні в ОБСЄ

**21 березня 2014 р. по
31 березня 2022 р.**
Діяльність Спеціальної
Моніторингової Місії
ОБСЄ

2.2. Інституційне та нормативно-правове забезпечення співпраці України й ОБСЄ

Нормативно-правове забезпечення співпраці України й ОБСЄ

- Положення «Про Постійну делегацію Верховної Ради України у Парламентській асамблеї Організації з безпеки і співробітництва в Європі»
- Меморандум про взаєморозуміння щодо Місії ОБСЄ в Україні між Урядом України та Організацією з безпеки та співробітництва в Європі від 24 січня 1995
- Меморандум про взаєморозуміння між урядом України та ОБСЄ від 13 липня 1999 р. (ратифікований Верховною Радою України 10 лютого 2000 р.)
- Меморандум про взаєморозуміння між урядом України та Організацією з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) про розміщення спеціальної моніторингової місії ОБСЄ від 14 квітня 2014 р.

Україна бере участь та співпрацює у таких інститутах ОБСЄ, як:

- Парламентська асамблея (8 місць)
- Верховний комісар у справах національних меншин
- Бюро з демократичних інститутів і прав людини
- Представник ОБСЄ з питань свободи засобів масової інформації
- Місія ОБСЄ
- Координатор проєктів ОБСЄ

2.3. Напрямки співпраці України з ОБСЄ

Місії ОБСЄ розгорнуті в Україні

- **Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ**
припинення вогню, відведення іноземних озброєнь, моніторинг українського кордону, що не контролюється українським урядом
- **Місія спостерігачів ОБСЄ на російських пунктах пропуску «Гуково» і «Донецьк»**
моніторинг українсько-російського кордону, створення безпечових зон у прилеглих теоріях до кордону України та Росії

Місії, у яких Україна брала участь

Україна брала участь у місіях ОБСЄ у Грузії, Боснії і Герцеговині, Хорватії, Косово, Нагірному Карабасі, Таджикистані

Основні напрямки співпраці України та ОБСЄ

Координатор проектів ОБСЄ в Україні

Основні завдання:

- Демократизація та розвиток громадянського суспільства
- Зміцнення верховенства права в Україні та удосконалення прав людини
- Співробітництво в економічній сфері

Парламентська асамблея

Україною прийнято ряд документів у Парламентській асамблеї, які засуджують агресивну політику росії, порушення прав людини на тимчасово окупованих територіях, підтримують територіальну цілісність та суверенітет України

РОЗДІЛ 3. СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ОБСЄ В УМОВАХ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

3.1. Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні в 2014-2021 рр.

Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ діяла з 21 березня 2014 року по 31 березня 2022 року через прохання українського уряду та рішення держав-членів.

Головні принципи роботи СММ:

- Об'єктивність
- Неупередженість
- Прозорість

Цілі

- Збір інформації
- Звітування щодо безпекової ситуації
- Встановлення фактів щодо конкретних подій
- Спілкування з різними групами громадянськості (представники влади, громадське суспільство, етнічні та релігійні групи, органи місцевого самоврядування)

Завдання

- Зниження рівня напруженості в Україні
- Сприяння діалогу між усіма сторонами

Переваги присутності місії

- Забезпечення міжнародної присутності
- Проведення моніторингу гуманітарної ситуації
- Спостереження за ситуацією в країні
- Написання та опублікування звітів безпекової ситуації

Проблеми роботи

- Недостатня об'єктивність звітів
- Недопуск Місії ОБСЄ на непідконтрольні території українського уряду

3.2. Відносини ОБСЄ і України в умовах агресії російської федерації проти України в 2022 році

- З початку війни Польща, країна, яка очолює організацію у 2022 році, призупинила всі регулярні справи, окрім засідань двох політичних органів: Постійної ради та Форуму з безпекового співробітництва, які були повністю присвячені Україні.

Впродовж агресії при ОБСЄ відбулись такі засідання:

- Засідання постійного комітету зимової наради ПА ОБСЄ, Відень, 24 лютого 2022 р.
- Позачергове засідання постійної комісії з питань ситуації в Україні, 11 березня 2022 року
- Заклик до дій – зустріч у Гельсінкі +50: роль ОБСЄ у вирішенні конфлікту в Україні та його наслідків, 23 березня 2022 р.

З 3 березня 2022 р. було введено
Московський механізм ОБСЄ

Створено групу експертів задля зібрання інформації щодо встановлення фактів порушень прав людини та гуманітарного права. Місію трьох експертів було призначено 14 березня 2022 року, який за правилами Московського механізму мав завершити свою роботу протягом трьох тижнів, і тому 5 квітня 2022 року надала свій звіт Україні

3.3. Потенціал співпраці України з ОБСЄ

Очевидно, що міжнародні організації, зокрема ОБСЄ, не здатні попереджувати війни на планеті.

На уламках старого світу має бути збудована нова система світової колективної безпеки. Україна як одна з країн-переможниць має відіграти в цьому процесі провідну роль.

Враховуючи досвід російської війни проти України, слід змінити підхід до забезпечення безпеки на Європейському континенті. Міжнародні організації мають базуватися на нових принципах та мати нові повноваження.

Враховуючи досвід конфлікту на Сході України та повномасштабного вторгнення росії на територію України, ОБСЄ слід звернути значно більшу увагу превентивній роботі в попередженні конфлікту.

У цьому напрямку ОБСЄ слід:

- Змінювати структурні документи організацій
- Уміти правильно вибудовувати комунікаційну стратегію, що дасть можливість сторонам конфлікту почути один одного
- Налагоджувати суспільний діалог
- Створити умови для відновлення миру

ВИСНОВКИ

Таким чином, беручи до уваги російсько-українську війну, слід визнати, що сучасна архітектура безпеки все ще не здатна протистояти військовим конфліктам, а безпекові організації не є надійними гарантами у попередженні та зупиненні збройних конфліктів.

Проблема забезпечення європейської безпеки є надзвичайно актуальною. Російська агресія проти України з 2014 року на Сході України, яка переросла в повномасштабне вторгнення, стала значним викликом для загальноєвропейської архітектури безпеки та змусила переосмислити роль міжнародних організацій, зокрема ОБСЄ, метою якої є збереження миру та гарантування безпеки на Європейському континенті.

Сьогодні міжнародні зусилля мають бути зосереджені на побудові стабільної системи безпеки, яка буде спроможною забезпечити мир та стабільність на Європейському континенті, здатною протистояти збройним конфліктам і ефективно реагувати на нові виклики. Оскільки міжнародні організації позиціонують себе як гаранти безпеки, вкрай важливим є питання щодо реорганізації діяльності ОБСЄ як потужної організації, яка має стати ефективною та дієздатною складовою у забезпеченні європейської архітектури безпеки. Для цього слід змінити процедури ухвалення рішення з формуванням механізму впливу на порушника принципів ОБСЄ; збільшити автономії інституцій ОБСЄ з наданням їм самостійного бюджету та права схвалювати оперативні рішення.

СПИСОК КЛЮЧОВИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

- Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/>
- Міністерство закордонних справ України. URL: www.mfa.gov.ua
- Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні. URL: <https://www.osce.org/uk/special-monitoring-mission-to-Ukraine>.
- Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/block-lastnews>
- BBC World. URL: <https://www.bbc.com/news/world>
- Debuysere L., Blockmans S. The EU's integrated approach to crisis response: learning from the UN, NATO and OSCE. 2021
- Deutsche Welle. URL: <https://cutt.ly/ZFqrk4d>
- Dijkstra H., Petrov P., Mahr E. Learning to deploy civilian capabilities: How the United Nations, Organization for Security and Co-operation in Europe and European Union have changed their crisis management institutions. 2019
- Dubsky Z., Havlova R. Strategic Culture of the OSCE and Its Reflection in the Effort to De-escalate and Resolve the Conflict in Ukraine. 2018
- Euronews. URL: <https://www.euronews.com/>
- Greminger T. Making the OSCE More Effective: Practical Recommendations from a Former Secretary General. 2022
- Lehne S. Reviving the OSCE: European security and the Ukraine crisis, Stefan Lehne. 2015
- Le Monde. URL: <https://www.lemonde.fr/le-monde-in-english/>
- Mélodie S. Crisis or Opportunity? The OSCE Since the Outbreak of the Ukraine Conflict. 2018
- Mihr A. Between Peace and Conflict in the East and the West: Studies on Transformation and Development in the OSCE Region. 2021
- Organization for Security and Co-operation in Europe. URL: <https://www.osce.org/>
- Remek É. The OSCE and the Crisis in Ukraine. Focusing on the Theoretical Characteristics of the European Crisis Management. Concepts, Players, Tools, Vision. 2018
- Sporrer A., Sporrer W. The Ukrainian Crisis: The Osce's Special Monitoring Mission. 2017